

Politické směřování a klíčové prvky uprchlické krize

Attila Melegh

Eszmélet (Vědomí. Čtvrtletník společenské kritiky a kultury)

Docent, Corvinus University of Budapest

Úvod

Uprchlická krize a s ní spojené diskurzivní strategie zdůraznily minimálně čtyři klíčové prvky: 1., konflikty v oblastech, ze kterých uprchlíci přicházejí; 2., změny v přístupu k migraci v různých částech Evropy; 3., všeobecnou strukturu evropské identity a s tím spojené politické manévrování a 4., debaty na úrovni EU o zvládnutí uprchlických vln. Tento komplexní rámec odhaluje celou dynamiku a pomáhá nám lépe pochopit, jak se krize vyvíjí, a jak je reflektována. Tento pohled nám také pomůže zbavit uprchlíky pochybných obvinění, která na ně uvalují mnohé politické směry.

1. Krize v těch oblastech odkud lidé prchají

Krize v Západní Asii a v Severní Africe má svoje historické kořeny v koloniálních a kapitalistických zásadách Západu. Vztahy Evropy k těmto oblastem se mohly změnit, co se týče jejich cílů a metod, ale nerovné vzájemné vazby mezi Evropou a těmito oblastmi existují nepřetržitě již od konce 18. století. Od druhé americké války v Iráku, která byla vyvolána podporována klíčovými Evropskými spojenci a neopomenutelně téměř všemi státy z oblasti východní Evropy, Střední a Západní Asie skomírají v agónii. Války zničily všechny hlavní sekulární, etnické a nábožensky pestré státy v regionu. Od roku 2011 se ze Severní a Střední Afriky staly také zóny konfliktu a četné státy zkolabovaly nebo byly přinejmenším pod obrovským tlakem. Například Libye, která byla domovem pro mnoho pracujících migrantů, byla bombardována Spojeným Královstvím a Francií a později i USA. Konflikt podporovaly i místní síly jako Turecko, Saudská Arábie, a Írán, a tak připravily o domov více než 15 milionů lidí. Dalších 5 milionů prchalo ze svých zemí již dříve, takže přinejmenším 20 milionů lidí už je roky na útěku.

Momentálně vidíme, že ani klíčoví severoameričtí a evropští hráči (včetně Ruska), ani jejich četní místní spojenci, nechtějí zajistit rychlý konec této série útoků. Teroristické útoky a bombardování následují těsně za sebou ve smrtícím řetězci kauzality. Mezi protagonisty nesmíme počítat pouze vlády, ale také různorodé nestátní a korporátní aktéry, kteří mají v celý konflikt v hledáčku a hledají příležitost k vydělání peněz navíc. Dnes jsou šance na snížení politického a vojenského násilí slabé – ačkoliv probíhají i některé pozitivní procesy. Na rozdíl od mnoha globálních i místních aktérů Evropská unie (i jako kapitalistický blok), potřebuje stabilitu okolo svých teritorií, protože její dlouhodobý plán na rozšíření směrem k severní Africe a Západní Asii (Turecko, Severní Afrika, Jižní Kavkaz) zkolaboval. Kvůli historickému odkazu evropského kolonialismu, a ještě hůře všeobecně zásahů Západu, jakákoliv stabilizační politika ze strany EU bude v této části světa ještě dlouho postrádat důvěryhodnost. Navíc, pokud dojde ke změně evropské politiky, tak šance na ovládnutí těch místních sil, které bojují za nějakou hegemonii v regionu, finance, a podporují teroristické a jiné ozbrojené skupiny, jsou velmi slabé. Realisticky si můžeme představit pouze velmi křehkou dočasnou rovnováhu, pokud ne rovnou válku mezi dvěma bloky moci (Rusko, Sýrie a Írán proti Turecku a Saudské Arábii s podporou NATO). Tohle znamená, že tlak uprchlické krize se bude pravděpodobně zvyšovat, nebo zůstane přinejmenším na stejné úrovni. Kvůli zjevnému posunu k proti-uprchlickým tónům v evropských debatách budou žadatelé o azyl vystaveni mnohem represivnějším opatřením ze strany EU a jednotlivých států. Můžou být chyceni v přímých roztržkách přesahující nepřímé břemeno,

kteří získávají skrze k nim vzrůstající nepřátelství. V tomto procesu můžeme očekávat obviňování místních sil (ISIS, Assad a další) a/nebo globálních sil na opačné straně barikády (NATO vs Rusko). Dalším celosvětovým problémem je zapojení hlavních televizních kanálů, které reprezentují různé strany se svými vlastními zájmy. Tato mediální válka mimo jiné zakrývá utrpení a represe místních civilistů a/nebo uprchlíků a zneužívá je pro různorodé politické záměry.

2. Migrační procesy, uprchlíci, a rozdělení Evropy

Evropské země, se státy EU mezi sebou, mají za sebou od 80. let důležité změny, co se týká jejich integrace do globálních proudů lidí a kapitálu. Celý svět byl svědkem toho, že zvýšení počtu uprchlíků převýšilo celkovou míru nárůstu populace. Odchod průmyslového kapitálu ze západní Evropy a s tím spojený úbytek a kvalita pracovních míst v oboru, vytvoření nového typu pracovních míst ve službách, neustále se zintenzivňující konkurence s regiony s nízkými mzdami, které byly zcela integrovány do globálních systémů, a rozšíření EU vedlo k tomu, že se nyní ekonomiky více spoléhají na práci migrantů v Evropě. Toto otevření ovlivnilo vnitroeurospécké oblasti v mnoha směrech. Do Severní a Jižní Evropy začaly přicházet větší počty imigrantů. Východní a Jihovýchodní Evropa se staly dodavateli migrační pracovní síly pro zbytek kontinentu. Tento posun měl zásadní dopad na to, jak se jednotlivé země vymezují v aktuálních politických debatách. Evropa, která byla dlouho oblastí produkující emigranty až do 60. let, se rozdělila na alespoň tři části.

Jsou tady „imigrantské“ země, do kterých dorazilo mnoho lidí, buďto kvůli jejich koloniálnímu spojení nebo kvůli požadavkům pracovního trhu (Francie, Spojené Království, Německo a do určité míry i Švédsko a Rakousko), a tento proud nově příchozích trval minimálně do 60. let. V těchto společnostech objem příchozích byl vyšší než objem odchozích. Navíc byly také cíli dalších migračních proudů, nezávislých na jiných typech migračních pohybů. Francie a Spojené království také zažily proud uprchlíků, který zahrnoval i jejich dřívější koloniální poddané (Severní a Střední Afrika pro Francii a Jižní a Západní Asie pro UK). Tudíž pro tyto dvě země se spojení s uprchlickými a neuprchlickými migračními proudy překrývá a mají tedy větší „diaspory“. Tyto podmínky zcela určitě ovlivnily jejich politické směřování. Také je podstatné, že počet (ne objem proudu) uprchlíků byl v těchto zemích vždy vysoký – v Německu alespoň dobrých 500 000 – od pozdních 80. let. Jinými slovy byly tyto země nejaktivnější v přijímání a integraci uprchlíků a migrantů. Dále, především Německu se zlepšují počty nezaměstnaných, což je další fakt ovlivňující chování politických elit. V této oblasti se Spojené království a Francie nachází v poněkud odlišné situaci, jelikož pravicové útoky na sociální zabezpečení zruinovaly sociální postavení různých skupin místního obyvatelstva (především zanedbané pracující třídy a generaci jejich dětí) a tudíž tyto země mají větší počet lidí svých občanů zasažených chudobou.

Jiné společnosti se začaly potýkat s přílivem imigrantů až po 80. letech. Ty zahrnují Jižní Evropu (Řecko, Itálii, Španělsko a Portugalsko) a také od 90. let i části Střední Evropy (Slovinsko, Česká republika a dočasně i Maďarsko). Maďarsko je podivuhodný případ jelikož po pádu statutu quo socialistického státu, tak příliv lidí z části s maďarskými kořeny přicházejících z ekonomicky hůře se vyvíjejících sousedících zemí vybalancoval zvyšující se odliv lidí ze země. Dnes se Maďarsko vrací ke svému původnímu historickému stavu jako země, která migranty především produkuje. Země Jižní Evropy se začaly spoléhat na práci migrantů ve službách a hlavně v domácí péči. To vše souvisí s redukcí sociálních služeb a četných dalších proměn ekonomiky. Tyto země také „pozvaly“ migranty, k tomu, aby prováděli zemědělské práce za nízkou mzdu, protože tento ekonomický sektor se musí potýkat se snižujícími se nebo stagnujícími cenami na světovém trhu. Tyto země stále vyhledávají migranty a migrační krize se odehrává v pozoruhodných podmínkách konfliktu mezi proti-imigrantskými náladami na jedné straně, a poptávce po migrantech na straně druhé.

Třetí skupinou států jsou země Východní a Jihovýchodní Evropy, které vypouštěly migranty už za socialismu. Stali se z nich hlavní zdroje práce využívané v Jižní a Západní Evropě. Takzvaná „změna režimu,“ pobídla k pohybu velké počty lidí ve Střední a Západní Evropě kvůli změnám v ekonomických strukturách a značnému poklesu zaměstnanosti. Toto je drastičtější šok popsán výše zmíněnou globalizací. Podle statistik OSN o migraci se v Evropě narodilo 72 milionů lidí mimo svoji domovskou zemi v roce 2013. Z toho z bývalého socialistického bloku, kromě bývalých států SSSR (např. Ukrajina, Rusko, Moldavsko), pochází víc než 7,5 milionu obyvatel žijících někde jinde v Evropě, především v Západní a Jižní. Zároveň do této oblasti přišlo mnohem méně imigrantů – asi 4 miliony. Hlavní zdroje imigrantů jsou v samotné Východní Evropě a z některých dřívějších teritorií SSSR. Proto tyto země mají pouze velmi omezené zkušenosti s přijímáním uprchlíků – z odhadovaného 1,5 milionu uprchlíků žijících v Evropě v roce 2013 poskytla východní Evropa přístřeší pouze o něco více než 30 000. Tyto země až do dnes poskytovaly ochranu pouze na krátkou dobu nutnou k přepravě skrz zemi (jako občané NDR prchající do Západního Německa přes Rakousko) nebo pro cizince s místními kořeny (jako v případě Maďarska chránícím etnické Maďary z Ceausecova Rumunska). Některé jihovýchodní země produkují pozoruhodně velké uprchlické proudy jako během Jugoslávské krize na začátku 90. let.

Podle statistik OSN, v roce 2013 Maďarsko mělo přibližně 5000 uprchlíků a žadatele o azyl přijímalo pouze občasné a především ze sousedních regionů. Přijalo větší počet (desítky tisíc) migrantů z východního Německa v roce 1989, lidí s Maďarského původu z Rumunska mezi lety 1988 a 1992 a žadatelů o azyl z Bosny v letech 1994 a 1995.

Východní a Jihovýchodní Evropa byly hlavními regiony generujícími emigranty. Tento fakt uvolňuje břemeno nerovné směny práce a kapitálu, a ztráty sociálního zabezpečení, především v EU (tudíž některých nejistot), zatímco tyto oblasti přijímají podstatně méně imigrační pracovní síly než Západní, Severní a dokonce i Jižní Evropa a pouze nepatrný počet uprchlíků. Tudíž tato oblast má relativně málo zkušeností s přijímáním větších počtů imigrantů a uprchlíků a nad to nade vše v nich dochází k vážným politickým konfliktům ohledně sociální krize způsobené změnou režimu. Není tedy žádným překvapením, že z Východní Evropy pochází ty nejpřísnější zákony a nejplamennější řeči proti uprchlíkům z celé Evropy. Všeobecná nacionalistická nepřátelskost proti cizincům a silné proti unijní nálady se spojují s představou „boje na život a na smrt“ s imigranty, kteří přišli vzít práci místním. To vše je posíleno poznámkami o tom, že je třeba chránit zájmy migrantů právě z těchto oblastí. To je obzvláště silná motivace pro absurdně hlasitou a simplistickou rétoriku východoevropských vlád proti jiným příchozím skupinám jako Sýrijcům. Jistě můžeme předvídat rozsáhlejší konflikty mezi jednotlivými skupinami migrantů, boj mnohem horší než byl původní problém. Kvůli strukturálním omezením, neexistuje žádná reálná šance, že by státy Východní Evropy změnilly svoji politiku a směřování v dohledné budoucnosti.

3. Strategie identity a s tím spojené politické manévrování

Různí aktéři v Evropě užívají různé strategie identity. Tyto strategie jsou běžné při udržování nějaké „civilizační nadřazenosti“ založené na běhu dějin (např.: předpokládat že vláda práva nebo všeobecněji představa „svobody“ dává smysl pouze v Evropě). Toto je namířeno především proti Severoafrickým a Západoasijským oblastem, které jsou označovány jako „Muslimské“ ergo „teroristické.“ Tento obraz je samozřejmě protikladem s historickou skutečností, že Středomoří bylo více méně kompaktním regionem po tisíciletí, provázaným množstvím ekonomických, kulturních a migračních spojení. Zvráceným způsobem je tento negativní obrázek dále produkován a udržován chaosem probíhajícím na Severu Afriky a na Západě Asie, který má z velké části na svědomí samotný Západ. To je hezky ilustrováno skutečností, že neustálé západní bombardování a vojenské zásahy jsou

oba faktory, které nutí lidi, aby opouštěly oblasti, a podporuje vznik mnoha ozbrojených skupin, které si kladou za cíl bojovat proti „západňákům.“ Tento celkový pocit nadřazenosti a eurocentrismus a/nebo etnocentrismus evropských kultur se názorně ukázal, při používání francouzské vlajky k připomenutí si obětí Pařížského teroru, zatímco oběti ne Francouzské, včetně Severoafričanů a Západoasijských, byly zcela ignorovány. Naneštěstí existuje skoro naprostý konsenzus ohledně této záležitosti, ještě posílený jednostrannou interpretací nedávných událostí. Jenom hrstka politických skupin a zlomek uživatelů sociálních sítí zpochybňoval tuto hierarchickou reprezentaci a společenské pozadí těchto událostí. Takový výklad má nevyhnutelný ten efekt, že země a lidé z chaosem zmítané Severní Afriky a Západní Asie mohou být vnímáni jako ontologicky oddělení od Evropanů, jejichž životy a společenské a životní podmínky jsou nesrovnatelné a nespojitelné s životy Evropanů.

Rozhodnutí části společnosti z válkou zmítané Afriky a Asie přijít do Evropy zpochybnila tuto strukturu „Evropské“ identity mnoha způsoby. Tito uprchlíci se jasně dožadují toho, co jim Evropské a mezinárodní konvence o uprchlících nabízí. Tento „dožadující se“ přístup je poměrně novým fenoménem a ukazuje, že dochází k velmi důležitým změnám. Jinými slovy imigranti a uprchlíci se nedožadují vstupu do klubu bohatých – jenom se snaží držet se Evropy, jejíž „imperiální pohled“ je až donedávna zaslepoval. Tohle není jenom změna v přístupu migrantů, kteří byli podporováni většími evropskými diasporami v cílových zemích, je to také důsledek symbolického úpadku Evropy v očích „Orientu.“ Evropa je čím dál víc dosažitelnější, a to vnímají i samotní „Evropané,“ kteří v okamžitém návalu paniky posílí svoji „Orientalistickou“ rétoriku. Tito uprchlíci se najednou stávají „Východními hordami,“ které si nanzasluhují žádný soucit ze strany jinak benevolentních Evropanů.

A to vede k velice zajímavé kombinaci nenávisti a smyslu pro solidaritu napříč Evropou. Nedávno vyjevená nenávist je vlastně také reakcí na další prvky Evropské identity, jmenovitě pomáhání a Křesťanství. Můžeme předpokládat, že jeden z důvodů, proč jsme svědky tolika negativních nálad vůči „ilegálům“ je to, že lidé potřebují vysvětlovat sami sobě, proč odmítají pomoci. Mnoho skupin včetně křesťanů vytváří „konspirační teorie“ nejen z ignorace, rasismu a agrese (všechny tyto faktory jsou ovšem důležité), ale také protože potřebují utišit svoji druhou stránku.

Tyto změny v identitě byly pochopeny – a podněcovány – některými politickými aktéry včetně pana Orbána, který rozhodně aspiruje na pozici vůdce semifasistické, extrémně nacionalistické pasivní celoevropské kontrarevoluce, probíhající proces, který byl urychlen migrační krizí. Původní příčinou, tohoto procesu je relativní úpadek Evropy a restrukturalizace pracující třídy, spojená s velmi intenzivními zápasy mezi elitami byznysu o vládu nad kapitálem. Všeobecně vzato procesy restrukturalizace vedly ke vzniku „frustrovaných“ mladších elit, které si nárokují moc a používají naprosto nové diskurzivní techniky. Neměli bychom zapomínat, že tyto nové elity a jejich experti už jsou podporovány politickými hnutími a medií na našich univerzitách. Tato vědomí může být využito v každodenním životě.

Tyto nové elity nejenže nerozumí pocitu nejistoty, izolace a frustrace „zanedbaných“ pracujících tříd Východu a Západu (liberálové a „socialisté“ za to budou nenáviděni ještě dlouho), ale také si uvědomují potřebu zpochybňovat dlouhodobé předpoklady, které mohou být zničeny během sekund s pomocí profesionálních mediálních kampaní. Například předpoklad, že Evropa se má ukazovat jako „benevolentní“ – tvrzení, které není pravdivé už od 50. let. Vnitroeuropejské a meziregionální prestižní hierarchie – podle které by „východňáci“ měli zůstat pasivními subjekty západní politiky – bylo také zpochybňováno. A tato „revoluce“ proti „liberálním fosíliím“ může být provedena pouze pomocí mírových a demokratických voleb. Orbán tento proces v roce 2010 označil ve večer svého „slavného“ vítězství jako „revoluci volebních místností.“ Podle něj a jeho elitářských společníků „revoluce volebních místností“ probíhá dál, nejprve v Maďarsku, potom ve Východní Evropě a nakonec i v té Západní. Takže nejenže máme „revoltu“ mas žádajících o azyl, ale také Východoevropské elity, které chtějí privilegium být stejně zkažené jako „Západ.“ Navíc, zanedbávané

pracující třídy také tiše revoltují. Tyto skupiny se už rozložily na nový typ ekonomie služeb financované pomocí metod nejistých úvěrových a akciových trhů vypracovaných po pádu socialismu a po Keynesiánském systému poskytující velké zisky v kapitalistických zemích až do 70. let. Kolaps začal kvůli finanční krizi, pokračoval mezinárodní dluhovou krizí a uprchlická krize jenom dala nový impuls již probíhajícím revolucím a změnám.

Nicméně tento proces nekončí a existuje malá šance, že Německo, tahoun evropské ekonomiky, a jeho elity budou extrémně vyděšené jakýmkoliv „fašistickými“ instinkty Evropanů, budou předvídat potřebu přítomnosti imigrantů v Evropě, což by mohlo uklidnit některé další Evropské země a jejich elity. Tudiž Německo by mohlo tlačit na další uplatňování konvencí o uprchlících a plnění některých klíčových mezinárodních povinností při zvládnání okamžitého problému více než milionu lidí, kteří se přihlásili o statut uprchlíka během posledních let uvnitř EU. Dokonce by se mohli rozhodnout poskytnout i nějaké drobky pro miliony, které zůstaly mimo EU. Ale dokonce i tyto nepatrné šance odumírají každou hodinou, poté co se nová hysterie z terorismu šíří Evropou. Zjistěte uvidíme dramatické scény, kde - ve jménu Evropy a jejích hodnot- budou lidé odtlačováni zpět nebo se zaseknou na hranicích Evropy. Tyto represe zjevně přicházejí a státy Východní Evropy (které ani neviděli větší počet uprchlíků se zájmem se u nich usadit) a polovina Velké Británie vytvoří smrtící koalici. Budou podporováni davy i ve Francii a Německu, o východní Evropě nemluvě.

Vnitro unijní konflikty a jejich globální dopad

Nadnárodní struktura EU a koalice států se dostává do krize, poté co vnitřní principy přestávají fungovat nebo jsou minimálně sabotovány. V kapitalistickém regionálním bloku s volným pohybem zboží, služeb a práce, je nemožné udržet ideu národní suverenity, ohledně migrační problematiky, kromě poskytování občanství. Uprchlíci nebo jakýkoliv jiný typ migrantů budou mít vždycky prospěch z otevřených vnějších hranic. Dokonce, i kdyby byl nějaký systém hraničních kontrol znovuzaveden, většina příchozích migrantů bude mít nějaké „dostačující“ povolení k pobytu, které jim umožní pohybovat se po Evropě, aby uspokojili poptávku po jejich práci. Ale akceptování jednotné migrační politiky bude sabotováno různými evropskými státy, včetně těch z východní Evropy, které si chtějí udržet migrační privilegium jenom pro sebe. Později zmíněné země by nikdy nepřijaly větší počet „nebíých.“ Kromě Velké Británie a malých států EU jako Malta budou vždycky užitečnými spojenci Východní Evropy. Mezitím EU posílí svoji super-konzervativní pozici dohlížejícího drába nad debatami o migraci ve světě, a bude vetovat jakýkoliv pokus o pokrok směrem k lepší ochraně i nelegálních migrantů. Dohromady to znamená, že nebude schopná vyřešit vnitřní rozpory mezi existujícími ekonomikami a sociálními strukturami. To bude mít dopad na další migrační krize ve světě včetně těch v Africe, jižní Asii nebo Latinské Americe. Takže dokonce i kdybychom se vyhnuli velkým válkám, budeme svědky konfliktů kvůli migraci. Kapitalistický svět mění svoje biopolitické techniky, jelikož ve 21. století, „kvalitní pracovní síla“ není kapitálu garantována pomocí „přirozeného nárůstu,“ ale uvidíme pohyb směrem k otevřeným roztržkám mezi migračními skupinami samotnými. Ale tento kapitalismem řízený transnacionalismus (často opěvovaný liberály) bude plný smrtelných konfliktů, které mohou změnit samotný běh globální historie. A to ne k lepšímu.